

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเลื่อนชั้นทางสังคมเป็นการเปลี่ยนแปลงช่วงระยะทางสังคม (social space) และลำดับตำแหน่ง (rank) ของปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มให้อยู่ในช่วงชั้นทางสังคมที่สูงหรือต่ำ¹ ซึ่งก็คือการเปลี่ยนแปลงสถานภาพหรือช่วงชั้นทางสังคมของบุคคล อันเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมทั่วไป และโดยทั่วไปแล้วการศึกษาเกี่ยวกับการเลื่อนชั้นทางสังคมมีความสำคัญอย่างมาก คือ²

ประการแรก จะทำให้ทราบถึงความไม่เท่าเทียมกันทางสังคม และการได้รับความแตกต่างกันในเรื่องของสิ่งสืบทอด โอกาส และข้อได้เปรียบอื่น ๆ การศึกษาถึงอัตราการเลื่อนชั้นทางสังคม จะทำให้สามารถประเมินถึงระดับความแน่นอนของระบบช่วงชั้นในสังคมนั้น ๆ ได้

ประการที่สอง จะทำให้ทราบถึงจุดสำคัญของปัจจัยทางด้านโครงสร้างสังคม และจิตวิทยา ที่มีอิทธิพลต่อการเลื่อนชั้นทางสังคมของบุคคล ได้แก่ ภูมิหลัง คุณลักษณะของสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคม เช่น อาชีพของบิดามารดา ระดับการศึกษาของบุคคล มีอิทธิพลต่อการเลื่อนชั้นทางสังคมของบุคคลนั้น เป็นต้น พร้อม ๆ กันนั้นก็จะได้พิจารณาถึงลักษณะทางจิตวิทยา ได้แก่ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และความมุ่งปรารถนาที่ส่งผลให้บุคคลดำรงอยู่ในสถานภาพทางสังคมต่าง ๆ กัน

¹Mark Abrahamson, Ephraim H. Mizruchi and Carlton A. Hornung, Stratification and Mobility, (New York : Macmillan Publishing Co.Inc., 1976), p. 203.

²Ibid, p. 205 - 206.

ในสังคมไทยเราเมื่อเริ่มรับเอาวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาประเทศ ทำให้เกิดกระบวนการความเป็นเมืองและอุตสาหกรรมขึ้น และมีอิทธิพลต่อพื้นฐานโครงสร้างสังคมทั้งสังคมเมืองและสังคมชนบทของไทย โดยที่กระบวนการทางสังคมที่เติบโตมาจากความเป็นเมืองและความเป็นอุตสาหกรรมดังกล่าวมี (1) การประกอบอาชีพ (2) การศึกษา (3) การย้ายถิ่น (4) การผสมกลมกลืนวัฒนธรรม และ (5) การเลื่อนชั้นทางสังคมโดยผ่านอาชีพ การศึกษา การย้ายถิ่น และการผสมกลมกลืนวัฒนธรรม กระบวนการทางสังคมเหล่านี้มีผลกระทบโดยตรงต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมของไทยจากระบบสองชั้น คือชั้นเจ้านายกับชั้นไพร่ กลายมาเป็นระบบหลายช่วงชั้นดังในปัจจุบัน¹ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้าน การเปลี่ยนแปลงแบบแผนการประกอบอาชีพ ทำให้มีโอกาสในด้านอาชีพการงานเพิ่มขึ้น บุคคลจึงได้ใช้อาชีพ เป็นสื่อของการเลื่อนชั้นทางสังคมจากชนชั้นต่ำไปเป็นชนชั้นกลางหรือชนชั้นสูง²

การเลื่อนชั้นทางสังคมมีความสัมพันธ์กับแนวโน้มทางประชากร เนื่องจากการเลื่อนชั้นทางสังคมเป็นส่วนสำคัญของบุคคลในอันที่จะสร้างสถานภาพของตน การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจึงเป็นการเปลี่ยนแปลงในด้านองค์ประกอบหรือโครงสร้างของประชากร ซึ่งสัมพันธ์กับด้านปริมาณหรือขนาดของประชากร³ สำหรับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลื่อนชั้นทางสังคมนั้น ข้อเท็จจริงทางสังคมโดยทั่ว ๆ ไปมักจะพบว่า ปัจจัยที่สำคัญคือ สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมของบิดามารดา

¹ Amara Pongsapich, "Social Processes and Social Mobility in Chonburi, Thailand", Chonburi Project, 2nd ed., (Bangkok : Chulalongkorn University Research Institute, 1979), p. 343.

² Ibid, p. 382

³ Judah Matras, Social Inequality, Stratification, and Mobility, (Englewood Cliffs N.J. Prentice-Hall, Inc., 1975), p. 343-344.

คุณลักษณะทางเศรษฐกิจสังคมของบุคคล และปัจจัยทางด้านจิตวิทยาสังคม เช่น แนวอบรมในเรื่องความสำเร็จ ความมุ่งปรารถนา¹ ปัจจัยทั้งหลายต่างมีอิทธิพลประสมประสานกัน ทาใช้ขึ้นอยู่กับปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งอย่างสมบูรณ์

ในด้านจิตวิทยาสังคม เมื่อพิจารณาถึงสภาพสังคมปัจจุบัน จะเห็นได้ว่ามีระบบของการสื่อสาร ซึ่งเป็นผลผลิตของความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เพื่อสร้างระบบความสัมพันธ์ที่สนองความต้องการของสมาชิกในสังคมที่มีความซับซ้อนมากขึ้น นั่นก็คือมีระบบการสื่อสารมวลชนขึ้น การเปิดรับสื่อมวลชน (media exposure) มีอิทธิพลต่อการตอบสนองประเภทต่าง ๆ ของปัจเจกบุคคล² ดังที่เป็นที่ตระหนักกันดีว่า สื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อการสร้างและเปลี่ยนแปลงระบบค่านิยมและบรรทัดฐานของสังคมไม่น้อย เนื่องจากระบบการสื่อสารมวลชนสมัยใหม่มีบทบาทเป็นสื่อแพร่ขยายการเคลื่อนไหวทางด้านจิตใจ (psychic mobility) อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด³ ทำให้ผู้รับสารได้รับข่าวสารเรื่องราวต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง เป็นตัวกลางสร้างกลุ่มอ้างอิง (reference groups) ซึ่งหมายถึงกลุ่มบุคคลหรือบุคคลที่มีความหมายสำหรับผู้รับสาร ทำให้ผู้รับสารเกิดความรู้สึกเทียบเคียงเอาอย่าง เกิดความมุ่งหวังเพื่อไปสู่เป้าหมายความสัมฤทธิ์ผล⁴ ประกอบกับในสังคมสมัยใหม่มีการจัดช่วงชั้นของโอกาส

¹Otis Dudley Duncan, David L. Featherman and Beverly Duncan, Socioeconomic Background and Achievement, (New York : Seminar Press, Inc., 1972), p. 106-107.

²เกศรินทร์ สุทธิไสย, "พฤติกรรมกรรมการสื่อสารในชนบท : การสำรวจทางสังคม ณ อำเภอท่างัด จังหวัดลำปาง" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520), หน้า 7.

³Daniel Lerner, The Passing of Traditional Society : Modernizing the Middle East, 3rd printing, (New York : The Free Press, 1966), p. 55.

⁴Ibid.

ก้าวหน้าในชีวิต คือนิยมสถานภาพที่ได้มาด้วยความสามารถ และให้ความสำคัญสูงสุดแก่งานอาชีพ นอกเหนือไปจากการใช้สื่อมวลชนในระดับสูงแล้ว¹ ความนิยมนี้จึงเป็นเป้าหมายสำคัญของความสัมฤทธิ์ผลที่บุคคลโดยทั่วไปยึดถือเป็นมาตรฐาน

สำหรับในสังคมที่กำลังเปลี่ยนผ่านจากสังคมแบบเกษตรกรรมมาเป็นสังคมแบบอุตสาหกรรม จะมีการเพิ่มขึ้นของประชากรจำนวนมาก (จากการย้ายถิ่นเข้าในระดับสูง) และมีโอกาสในด้านอาชีพเกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง ทำให้เกิดการเลื่อนชั้นทางสังคม อันเนื่องมาจากการเคลื่อนย้าย (social distance mobility) และการเลื่อนชั้นทางสังคมที่เป็นไปตามอุปสงค์ของสังคม (demand mobility) ซึ่งเป็นผลมาจากแรงผลักดันของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคม² โดยนัยดังกล่าวนี้จะเห็นได้ว่า กระบวนการเลื่อนชั้นทางสังคมเป็นลักษณะร่วม และต่อเนื่องของกระบวนการความเป็นเมืองและอุตสาหกรรม³ ขณะเดียวกันในสภาพการณ์ของสังคมเช่นนี้ระบบการสื่อสารมวลชนก็จะมีบทบาทเพิ่มขึ้นด้วย ด้วยเหตุนี้จึงเป็นที่น่าศึกษาว่า ในสังคมที่กำลังเปลี่ยนผ่านระดับสูงหรือสังคมเมืองปนชนบท (มีเกษตรกรรมกับอุตสาหกรรมอยู่ในท้องถิ่นเดียวกัน) จะมีแบบแผนการ

¹ รายละเอียดใน สุริยา วีรวงศ์, "ลักษณะสมัยใหม่ : การศึกษาเปรียบเทียบระหว่างชุมชนหมู่บ้านกับชุมชนเมืองภายในจังหวัดชลบุรี" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 2517).

² Natalie Rogoff, Recent Trends in Occupational Mobility, (New York : The Free Press, 1953), quoted in Mark Abrahamson, Ephraim H. Mizruchi and Carlton A. Hornung, Stratification and Mobility, p. 214.

³ Seymour Martin Lipset and Reinhardt Bendix, Social Mobility in Industrial Society, (Berkeley : University of California Press, 1959), p. 280, quoted in Amara Pongsapich, Chonburi Project, p. 342-343.

อย่างไร และมีปัจจัยอะไรบ้างที่มีอิทธิพลต่อการเลื่อนชั้นทางสังคม มากน้อยเพียงใด เพื่อจะได้สามารถอธิบายถึงข้อเท็จจริงทางสังคม และกระบวนการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมของไทย ซึ่งมีความสัมพันธ์กับส่วนต่าง ๆ ของระบบสังคมโดยรวม

ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาเอกสารผลการวิจัยต่าง ๆ ทั้งของประเทศไทยและของต่างประเทศ อาจกล่าวได้ว่า การศึกษาเกี่ยวกับการเลื่อนชั้นทางสังคมโดยตรงของไทยยังมีอยู่น้อยมาก ส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาเกี่ยวกับความมุ่งหวังทางการศึกษาและการประกอบอาชีพเท่านั้น ส่วนการศึกษาของต่างประเทศมีการวิเคราะห์ในเชิงซ้อนโดยการสร้างแบบจำลองความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ยังผลต่อการเลื่อนชั้นทางสังคมซึ่งต้องใช้วิธีการทางสถิติที่ซับซ้อนขึ้น โดยปกติดัชนีที่นิยมใช้วัดการเลื่อนชั้นทางสังคมมากที่สุด คือ อาชีพ เพราะอาชีพแสดงถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ในแบบแผนชีวิตของบุคคล อาชีพมีสหสัมพันธ์ทางเดียวกับระดับการศึกษาและเป็นความสัมพันธ์ที่มีนัยสำคัญสูง ดังนั้นการพิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงในอาชีพโดยการเปรียบเทียบอาชีพของบิดากับอาชีพของบุตร หรือเรียกว่าการเลื่อนชั้นทางสังคมระหว่างรุ่นอายุ (intergeneration mobility) กับการเปลี่ยนแปลงในอาชีพของบุคคลจากอาชีพแรกเริ่มมาเป็นอาชีพปัจจุบัน หรือเรียกว่าการเลื่อนชั้นทางสังคมในรุ่นอายุ (intrageneration mobility) จึงมักจะพิจารณาถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความล้มเหลวต่อการศึกษาและอาชีพ เพราะเป็นตัวชี้สำคัญที่แสดงถึงการอยู่ในช่วงชั้นสังคมต่าง ๆ ของบุคคล และเมื่อนำเอาช่วงชั้นสังคมที่บุคคลดำรงอยู่นี้เปรียบเทียบกับช่วงชั้นของบิดา (ในกรณีที่ศึกษาการเลื่อนชั้นทางสังคมระหว่างรุ่นอายุ) หรือเปรียบเทียบกับช่วงชั้นเมื่อประกอบอาชีพแรกเริ่มของตนเอง (ในกรณีที่ศึกษาการเลื่อนชั้นทางสังคมในรุ่นอายุ) ก็จะได้เห็นสถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคมของบุคคลนั้น ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเลื่อนชั้นทางสังคมแยกกล่าวได้ดังนี้

๑. ปัจจัยด้านประชากร

เพศ เพศเป็นปัจจัยโดยกำเนิดเบื้องต้นแรกสุดที่อาจจะทำให้บุคคลมีโอกาส

เลื่อนชั้นทางสังคมไม่เท่าเทียมกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับค่านิยมในเรื่องเพศของแต่ละสังคม เป็นสำคัญ จากการศึกษาถึงความไม่เท่าเทียมกัน และการแบ่งช่วงชั้นในสหรัฐอเมริกา Robert A. Rothman¹ ได้พบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความไม่เท่าเทียมกันระหว่างผู้ชายกับผู้หญิงว่า ในแง่ของโอกาสการเลือกอาชีพ จากสถิติที่ได้แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงมีอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการอำนวยความสะดวกและการบังคับบัญชาบุคคลอื่น เช่น งานจัดการ การบริหาร ผู้ชำนาญการ และหัวหน้าคนงานน้อยกว่าผู้ชาย ส่วนใหญ่ของผู้หญิงประกอบอาชีพในตำแหน่งมีความสัมพันธ์ระดับต่ำกับรายได้ อำนาจ และเกียรติในอาชีพ (occupational prestige) มีเพียงประมาณร้อยละ 10 ของอาชีพวิชาชีพซึ่งมีรายได้สูงที่เป็นผู้หญิง และกว่าร้อยละ 80 ของอาชีพที่อยู่ในระดับต่ำเป็นผู้หญิง และในแง่ของเกียรติที่ได้รับจากสังคม แม้ว่าจะเห็นได้ไม่ชัดเจนนักในสังคมอเมริกัน แต่จากการศึกษาต่าง ๆ ในช่วงทศวรรษ 1960-1970 แสดงให้เห็นแนวโน้มโดยทั่วไปว่า สถานภาพของผู้หญิงต่ำกว่าผู้ชาย ขณะที่ผู้ชายสามารถได้เข้าสู่ความมีเกียรติโดยอาศัยความสำเร็จในอาชีพ แต่ผู้หญิงมีโอกาสดังกล่าวนี้อย่างจำกัด

ในสังคมไทยจากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ในกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2519 และ 2520 ก็ได้พบว่าอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการใช้วิชาชีพ วิชาการ และการบริหาร ส่วนใหญ่เป็นผู้ชาย ส่วนอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการบริการต่าง ๆ ส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง คือในปี พ.ศ. 2519 พบว่า ร้อยละ 50.1 ของอาชีพผู้ปฏิบัติงานที่ใช้วิชาชีพ วิชาการ และผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกัน ร้อยละ 94.4 ของอาชีพผู้ปฏิบัติงานบริหาร ธุรกิจและจัดดำเนินการ เป็นผู้ชาย ส่วนอาชีพผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับบริการ การกีฬา และการเล่นต่าง ๆ เป็นผู้หญิง ถึงร้อยละ 88.1²

¹ Robert A. Rothman, Inequality and Stratification in the United States, (Englewood Cliffs N.J. : Prentice-Hall, Inc., 1978), p. 84-85.

² สำนักงานสถิติแห่งชาติ, การสำรวจการย้ายถิ่นของประชากร พ.ศ. 2519
กรุงเทพมหานคร.

จากการสำรวจในปี พ.ศ. 2520 ก็ปรากฏอัตราแนวโน้มในทำนองเดียวกัน คือ ร้อยละ 52.6 ของอาชีพผู้ปฏิบัติงานที่ใช้วิชาชีพ วิชาการ และผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกัน ร้อยละ 89.3 ของอาชีพผู้ปฏิบัติงานบริหาร ธุรกิจและจัดดำเนินการ เป็นผู้ขาย ส่วนผู้หญิงที่มีอาชีพเกี่ยวกับการบริการต่าง ๆ มีถึงร้อยละ 90.2 ¹

อายุ จากการศึกษาการเลื่อนชั้นทางสังคมในชนบทโดยอาศัยข้อมูลจากการสุ่มตัวอย่างทั่วประเทศของโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และประชากรในประเทศไทย ซึ่งดำเนินการสำรวจข้อมูลโดยสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2512 พบว่า หัวหน้าครัวเรือนกลุ่มอายุ 30-49 ปี มีอัตราส่วนของผู้ที่เปลี่ยนอาชีพจากอาชีพของบิดามากที่สุด รองลงไปคือกลุ่มอายุ 15-19 และกลุ่มอายุ 50 ปีขึ้นไปตามลำดับ แสดงว่า ผู้ที่มีอายุวัยกลางคนมีแนวโน้มของการเลื่อนชั้นทางสังคมมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ส่วนผู้ที่มีอายุน้อยอาจจะเป็นเพราะเป็นผู้ที่เพิ่งจะเริ่มทำงาน และผู้สูงอายุอาจจะเป็นเพราะทำงานมานานจนไม่ต้องการเปลี่ยนแปลง ²

ขนาดครอบครัว โดยทั่วไปแล้ว สาเหตุที่เกี่ยวข้องกับภาวะเจริญพันธุ์ มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องในทางเศรษฐกิจ สังคม และจิตวิทยา ที่ทำให้คนต้องการมีบุตรน้อยลงกว่าที่ควร จะมีได้ตามธรรมชาติ และใช้มาตรการลดจำนวนการเกิดลง ³ ในแง่ของการเลื่อนชั้นทางสังคมนั้น เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า ประชากรส่วนใหญ่ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมดีย่อมมีความปรารถนาอย่างมากที่จะรักษาสถานภาพเช่นนี้ไว้ และจะใช้ความพยายามอย่างมากเพื่อ

¹สำนักงานสถิติแห่งชาติ, การสำรวจการย้ายถิ่นของประชากร พ.ศ. 2520
กรุงเทพมหานคร.

²ขวัญใจ เลอจันทร์, "การเลื่อนฐานะทางสังคมของประชากรไทยในชนบท" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ แผนกวิชาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2514) หน้า 71.

³นิพนธ์ เทพวัลย์, ประชากรศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2519), หน้า 104.

ตระเตรียมให้บุตรของตนได้อยู่ในสถานภาพและชั้นทางสังคมที่คล้ายคลึงกับตน แม้คนที่อยู่ในสถานภาพทางสังคมต่ำ ก็จะพยายามยกระดับสถานะของตนให้สูงขึ้นและปรารถนาจะให้บุตรของตนได้อยู่ในสถานภาพและชั้นทางสังคมที่ดีกว่าตน การเลื่อนชั้นทางสังคมจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งต่อการควบคุมขนาดของครอบครัวโดยสมัครใจ¹ การอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างขนาดครอบครัวกับการเลื่อนชั้นทางสังคม นิยมใช้แนวความคิดตามทฤษฎี "Social Capillarity" (Capillarite Sociale) ของ Dumont ซึ่งได้มาจากการศึกษารวิจัยใน ค.ศ. 1890 Dumont อธิบายการเลื่อนชั้นทางสังคมเหมือนระดับของเหลวในหลอดแก้ว หลอดแก้วที่มีรูเล็กจะมีระดับของเหลวขึ้นได้สูงกว่าหลอดแก้วที่มีรูใหญ่ ดังนั้นบุคคลที่ปรารถนาการเลื่อนชั้นทางสังคมจึงต้องมีครอบครัวขนาดเล็ก² ทั้งนี้เพื่อจะได้เกิดความคล่องตัว ไม่เป็นภาระยุ่งยากต่อการแสวงหาทางเลื่อนฐานะ เศรษฐกิจสังคม แต่จากการศึกษารวิจัยต่าง ๆ ต่อมาภายหลัง ทำให้ประจักษ์ว่าทฤษฎีนี้อาจจะอธิบายได้ไม่ดัดนักในสังคมที่มีระบบวรรณะ กับในสังคมที่เป็นสังคมเปิดระดับสูง แต่โดยทั่ว ๆ ไปแล้วยังนับว่าเป็นทฤษฎีที่เหมาะสมอยู่

ผลงานที่ถือได้ว่าเป็นแบบฉบับทางด้านการศึกษาการเลื่อนชั้นทางสังคมของ Sorokin ก็ได้พบว่า คนที่มีการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้นจะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำ เพื่อที่จะสามารถเลื่อนชั้นไปสู่ความสัมฤทธิ์ผล Sorokin กล่าวว่าภาวะดังกล่าวนี้ อาจจะนำไปสู่ความเสื่อมลงของคุณภาพประชากรที่ละน้อยก็เป็นได้ เพราะเหตุที่ภาวะเจริญพันธุ์ของคนที่มีสติปัญญาต่อยกกว่ากลับสูงมากกว่าคนที่มีสติปัญญาดี³

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 110-111.

² quoted in Otis Dudley Duncan, David L. Frather and Beverly Duncan, Socioeconomic Background and Achievement, p. 367.

³ quoted in Rudolf Andorka, Determinants of Fertility in Advanced Society, (London : Methued and Co. Ltd., 1978), p. 266-267.

การศึกษาของ Kantner และ Kiser ปี ค.ศ. 1954 ทำให้ได้ข้อสรุปตาม
 ฐานคติของการเลื่อนชั้นทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อภาวะเจริญพันธุ์ที่ว่า การเลื่อนชั้นทางสังคมมี
 อิทธิพลเหนือประสิทธิภาพของการวางแผนการเจริญพันธุ์และต่อขนาดครอบครัว เพราะคู่สมรส
 ที่มีการเลื่อนชั้นทางสังคมจะต้องเผชิญกับความยุ่งยากต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ และจะ
 ต้องปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมในการอาชีพและในสังคมใหม่ ดังนั้นคู่สมรสจึงมีแนวโน้มให้
 ความเอาใจใส่อย่างมากต่อแผนสำหรับครอบครัวและมีบุตรจำนวนน้อยเพื่อขจัดอุปสรรคที่เกี่ยว
 ข้องกับการเลี้ยงดูและให้การศึกษาแก่บุตร ¹

ปิยฉัตร สุวรรณรัฐ ² ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเลื่อนชั้นทางสังคมระหว่าง
 รุ่นอายุกับระดับภาวะเจริญพันธุ์ของประชากรในเขตเมือง พบว่าเป็นไปตามสมมุติฐาน "คู่สมรส
 ที่เลื่อนชั้นทางสังคมสูงชันน่าจะมีจำนวนบุตรน้อยกว่าคู่สมรสที่เลื่อนชั้นทางสังคมต่ำลง หรือคู่
 สมรสที่ยังคงอยู่ในชั้นสังคมระดับเดิม" ทุกประการ กล่าวคือ คู่สมรสที่เลื่อนชั้นทางสังคมสูงชัน
 มีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยเท่ากับ 3.19 คน ส่วนคู่สมรสที่เลื่อนชั้นทางสังคมต่ำลง และ
 คู่สมรสที่ยังคงอยู่ในชั้นสังคมเดิมมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยเท่ากับ 3.59 และ 3.93 คน
 ตามลำดับ การที่ผู้ใดคงอยู่ในชั้นสังคมเดิมมีค่าเฉลี่ยของจำนวนบุตรเกิดรอดสูงที่สุดเป็นเพราะ
 จำนวนของผู้ที่อยู่ในชั้นสังคมเดิมมีสัดส่วนของผู้ที่อยู่ในชั้นสังคมระดับต่ำสูงมาก ซึ่งเป็นข้อเท็จ
 จจริงที่ยอมรับกันทั่วไปว่า ผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมในระดับต่ำ หรือผู้ที่ประกอบอาชีพ
 ที่ใช้กำลังกาย มักจะเป็นกลุ่มที่มีภาวะเจริญพันธุ์สูง และผลจากการวิจัยนี้ก็ปรากฏว่า ผู้ที่มี
 ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมในระดับต่ำมีระดับภาวะเจริญพันธุ์สูงที่สุด

ผลจากการวิจัยข้อมูลของอังกฤษและเวลส์ ปี ค.ศ. 1949 Berent พบว่า
 การเลื่อนชั้นทางสังคมสูงชัน (โดยศึกษาการเลื่อนชั้นระหว่างรุ่นอายุหรือเทียบชั้นทางสังคม

¹ Ibid., p. 267.

² ปิยฉัตร สุวรรณรัฐ, "การเลื่อนชั้นทางสังคมระหว่างรุ่นอายุและภาวะเจริญพันธุ์
," หน้า 88-89.

ระหว่างบิดากับบุตรชาย) พบว่า มีความสัมพันธ์กับอัตราเจริญพันธุ์ที่ต่ำ ในขณะที่การเลื่อนชั้นทางสังคมต่ำลงมีความสัมพันธ์กับภาวะเจริญพันธุ์สูง¹

ผลจากการวิจัยโดยใช้มาตรการต่าง ๆ วัดสถานภาพทางเศรษฐกิจ อาทิเช่น อาชีพ รายได้ พบว่า ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมมีความสัมพันธ์เป็นปฏิภาคกับภาวะเจริญพันธุ์ และพบว่าการเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างของชนชั้น (class structure) ของสังคมตะวันตกมีส่วนสัมพันธ์ต่อการลดภาวะเจริญพันธุ์ เช่น การเปลี่ยนอาชีพจากเกษตรกรรมมาเป็นอาชีพด้านอุตสาหกรรม และวิชาชีพมีส่วนทำให้ภาวะเจริญพันธุ์ลดลง² ดังเช่นการศึกษาของ Ungern Sternberg ได้ชี้ให้เห็นว่า ในคนชั้นต่ำบางกลุ่มก็ต้องการมีบุตรน้อย เช่น ชาวนาที่ย้ายเข้าเมืองเพื่อประกอบอาชีพเป็นลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม ความต้องการสร้างความก้าวหน้าหรือเลื่อนฐานะทางสังคมของตนเองทำให้พยายามจำกัดขนาดครอบครัว³ เพราะในสังคมเมืองมีความมุ่งหวังในเรื่องสถานภาพที่ได้มาด้วยการชวนชววยในระดับสูง ประกอบกับได้พบเห็นคนชั้นสูงทำให้มีการถ่ายทอดทัศนคติต่อกัน อีกทั้งได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวอย่างกว้างขวาง ในสังคมที่กำลังเปลี่ยนจากสภาพสังคมชนบทเป็นสังคมเมืองก็พบว่าสามีและภรรยาส่วนใหญ่มีความรู้ในเรื่องการวางแผนครอบครัวเป็นอย่างดี แม้แต่ผู้ที่ไม่มีความรู้ก็ยังมีคามประสงค์ที่จะเรียนรู้เพื่อต้องการมีบุตรน้อย ทั้งนี้เพราะในสภาพสังคมดังกล่าวนี้มีภาวะเศรษฐกิจสังคมและแบบแผนการดำเนินชีวิตของประชากรโน้มไปสู่การเป็นสังคมเมือง⁴

¹ อังใน นิพนธ์ เทพวัลย์, ประชากรศาสตร์, หน้า 111.

² เรื่องเดียวกัน.

³ อังใน ชัยวัฒน์ บัญจพงษ์ และณรงค์ เทียนสังข์, ประชากรศาสตร์และประชากรศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2521), หน้า 117.

⁴ พรวรรณ สุรนันทน์, "การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในชุมชนเขตลาดกระบัง : ศึกษากระบวนการและผลของการขยายชุมชนไปสู่ชานเมือง" (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต แผนกวิชาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522), หน้า 151-152.

แต่จากการศึกษาของชวัญใจ เลอจันทร¹ เมื่อ พ.ศ. 2514 ได้พบว่า จำนวนบุตร ไม่มีผลต่อการเลื่อนฐานะของหัวหน้าครัวเรือนในชนบท จำนวนบุตรที่มีสูงขึ้นไปไม่ได้ทำให้บุคคล มีแนวโน้มที่จะมีอาชีพคงที่หรือเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้นหรือต่ำลง ทั้งนี้ น่าจะเป็นเพราะว่าขณะที่ ทำการศึกษานั้น ความรู้และบริการในด้านการวางแผนครอบครัวยังไม่แพร่หลายเท่าที่ควรใน ชนบท

สำหรับการศึกษาข้อมูลในประเทศที่พัฒนาแล้วบางประเทศได้พบข้อเท็จจริงของ ความสัมพันธ์ระหว่างการเลื่อนชั้นทางสังคมกับภาวะเจริญพันธุ์แตกต่างออกไปจากทั่ว ๆ ไป ได้แก่การศึกษาในอังกฤษ และในสหรัฐอเมริกา ผลการศึกษาการเลื่อนชั้นทางสังคมในอังกฤษ ชี้ให้เห็นว่า ผลกระทบของการเลื่อนชั้นทางสังคมต่อภาวะเจริญพันธุ์ในอังกฤษไม่อาจจะใช้เป็น แนววิเคราะห์โดยทั่วไปได้ หากมิได้จัดประเภทของการเลื่อนชั้นและพิจารณาถึงสภาพการณ์ ทางเศรษฐกิจสังคมที่กระบวนการการเลื่อนชั้นทางสังคมนั้น ๆ เกิดขึ้น และเป็นที่น่าสังเกตว่า ผลกระทบของการเลื่อนชั้นจากช่วงชั้นหนึ่งไปยังอีกช่วงชั้นหนึ่งขึ้นอยู่กับแบบแผนความแตกต่าง ของช่วงชั้นเหล่านั้น ลักษณะเช่นนี้ Rudolf Andorka กล่าวว่า เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในภาวะ เปลี่ยนผ่าน (transitional) ของประเทศที่พัฒนาแล้ว² สำหรับผลการศึกษาในสหรัฐ อเมริกาซึ่งเป็นสังคมเปิดระดับสูงหรือมีการเลื่อนชั้นทางสังคมในระดับสูง ประชากรโดยทั่วไป จะมีการจำกัดขนาดครอบครัวให้เล็กลงเพื่อรักษาสถานภาพเดิมของตนไว้ ดังตัวอย่างการศึกษา ในระยะหลังพบว่า ไม่มีความแตกต่างกันในด้านขนาดครอบครัวระหว่างผู้ที่มีการเลื่อนชั้นทาง สังคมและผู้ที่ไม่ได้มีการเลื่อนชั้นทางสังคม เพราะสหรัฐอเมริกาเป็นสังคมที่มีการเลื่อนชั้นใน ระดับสูงดังกล่าวนั่นเอง³

¹ชวัญใจ เลอจันทร, "การเลื่อนฐานะทางสังคมของประชากรไทยในชนบท," หน้า 72.

²Rudolf Andorka, Determinants of Fertility in Advanced Society, p. 278.

³นิพนธ์ เทพวัลย์, ประชากรศาสตร์, หน้า 111.

การย้ายถิ่น การย้ายถิ่นเป็นการเคลื่อนที่ทางกายภาพ ซึ่งเป็นประสบการณ์ของการนำไปสู่การเลื่อนชั้นทางสังคม จนกลายเป็นมาตรฐานพฤติกรรมสำหรับบุคคลและเป็นระบบค่านิยมของการเปลี่ยนแปลงสังคม¹ จากการศึกษาวิจัยต่าง ๆ ทั้งในอดีตและปัจจุบันจะพบความสัมพันธ์ในทางบวกของการย้ายถิ่นกับการเลื่อนชั้นทางสังคมเสมอ ๆ ดังที่ Ravenstien ได้กล่าวไว้ว่า "การย้ายถิ่นหมายความถึงชีวิตและความก้าวหน้า ประชากรที่อยู่นิ่งคือความล้าหลัง"² เหตุผลก็คือ ความแตกต่างระหว่างพื้นที่ถูกเน้นหนักด้วยการพัฒนาทางอุตสาหกรรมและความแตกต่างระหว่างพลเมืองถูกเน้นหนักด้วยการศึกษา ในขณะเดียวกัน สิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการย้ายถิ่นก็ถูกทำให้ลดน้อยลงด้วยการปรับปรุงเทคโนโลยีและแบบแผนทางการเมือง การย้ายถิ่นจึงเป็นหนทางหนึ่งของการแสวงหาสถานะชีวิตที่ดีกว่าถิ่นต้นทาง ดังเช่นคนชั้นต่ำในชนบทมีทางเลือกในการอาชีพน้อย เขาก็จะย้ายเข้าเมืองที่มีโอกาสทางการอาชีพมากขึ้น และมีการประกอบอาชีพไม่จำกัด เฉพาะด้านแรงงานเกษตรกรรมเท่านั้น ตัวอย่างการวิจัยต่าง ๆ ทำให้เราทราบว่าผู้ที่ย้ายถิ่นจะมีการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้นมากกว่าผู้ที่ไม่ได้ย้ายถิ่นในท้องถิ่นต้นทางและความสัมฤทธิ์ผลนี้จะต่ำกว่าผู้ที่ไม่ได้ย้ายถิ่นในท้องถิ่นปลายทาง³

¹Daniel Lerner, The Passing of Traditional Society : Modernizing the Middle East, 3rd printing, (New York : The Free Press, 1966), p. 48.

²Ravenstein, "The Laws of Migration", Journal of the Royal Statistical Society, 52 (June 1889), p. 228 อ้างในเอฟเฟรวิทท์ เอส. ลี, "ทฤษฎีการย้ายถิ่น," ทฤษฎีที่น่าสนใจทางประชากรศาสตร์, (แปลโดย ปราโมทย์ ประสาทกุล) (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์, 2522), หน้า 178.

³Judah Matras, Population and Societies, (Englewood Cliffs N.J. : Prentice - Hall, Inc., 1973), p. 413.

ในประเทศไทย Texlor และ Meinkoth ได้ศึกษาถึงการย้ายถิ่นจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือเข้าสู่กรุงเทพฯ เมื่อปี ค.ศ. 1961 และ ค.ศ. 1962 ตามลำดับ พบว่าคนย้ายถิ่นจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นผู้ที่มีการศึกษาน้อยและมีแนวโน้มเป็นกลุ่มที่ไร้ความชำนาญ ส่วนคนในกรุงเทพฯ มีการศึกษาดีกว่าและมีแนวโน้มเป็นกลุ่มที่มีอาชีพไม่ใช้กำลังกาย (white-collar) ¹

ในแง่ของความสัมพันธ์ระหว่างการย้ายถิ่นกับการเลื่อนชั้นทางสังคม ชวัญใจ เลอจันทร์ ² พบว่า การย้ายถิ่นเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการเลื่อนชั้นทางสังคมของประชากรไทยในชนบท โดยเปรียบเทียบอาชีพปัจจุบันของหัวหน้าครัวเรือนกับอาชีพเมื่ออายุ 25 ปี (การเลื่อนชั้นทางสังคมในรุ่นอายุ) พบว่า หัวหน้าครัวเรือนที่ไม่เคยย้ายถิ่นมีการเลื่อนฐานะทางสังคมน้อยมาก ร้อยละ 92.6 มีอาชีพคงเดิม สัดส่วนของผู้ประกอบอาชีพเดิมเมื่ออายุ 25 ปี ลดลงตามจำนวนครั้งของการย้ายถิ่นที่เพิ่มขึ้น หัวหน้าครัวเรือนที่เคยย้ายถิ่น 4-7 ครั้ง มีอัตราส่วนผู้ประกอบอาชีพเดิมประมาณร้อยละ 70 เท่านั้น สัดส่วนของผู้ประกอบอาชีพปัจจุบันสูงกว่าอาชีพเดิมมากขึ้นตามจำนวนครั้งของการย้ายถิ่นที่เพิ่มขึ้น หัวหน้าครัวเรือนที่เคยย้ายถิ่น 4-7 ครั้ง มีอัตราส่วนของผู้ประกอบอาชีพปัจจุบันสูงกว่าอาชีพเดิมร้อยละ 8.6 ส่วนผู้ที่ไม่เคยย้ายถิ่นเลย และมีอาชีพปัจจุบันสูงกว่าอาชีพเดิมมีเพียงร้อยละ 4.2

R.J. Pryor ³ ศึกษาถึงการย้ายถิ่นกับกระบวนการของความทันสมัยในออสเตรเลีย

¹Amara Pongsapich, Chonburi Project, p. 363.

²ชวัญใจ เลอจันทร์, "การเลื่อนฐานะทางสังคมของประชากรไทยในชนบท," หน้า 73.

³R.J. Pryor, "Migration and the Process of Modernization," in Leszek A. Kosinski and R. Mansell Prothero, (ed.), People on the Move: Study on Internal Migration, (London : Methuen and Co. Ltd., 1975), p. 23-38.

โดยพิจารณาถึงการกระจายตัวและความซับซ้อนเกี่ยวกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจและความทันสมัย ได้ผลสรุปว่า การกระจายถิ่นที่อยู่ของประชากร การย้ายถิ่นในประเทศเป็นกฎเกณฑ์ไปสู่ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดระเบียบ (organization) และวิวัฒนาการ (evolution) ของประเทศที่พัฒนาแล้วและประเทศที่กำลังพัฒนา การย้ายถิ่นเป็นรากฐานของการถ่ายทอดความมั่งคั่งปรารถนาและวิถีชีวิตของประชาชน กล่าวได้ว่า การเคลื่อนย้าย (spatial mobility) เป็นปัจจัยเชิงพฤติกรรมของปัจเจกชนซึ่งสะท้อนออกมาในระดับรวม โดยการเปลี่ยนแปลงในแบบแผนต่าง ๆ การแพร่ออกไปของความเจริญก้าวหน้าจากศูนย์กลางของประเทศ ซึ่งจะเชื่อมเข้ากับขอบข่ายของการสื่อสาร และการแพร่กระจายความคิดในเรื่องความทันสมัย

W.T.S. Gouls และ R.M. Prothero ¹ ศึกษาการย้ายถิ่นในแอฟริกา พบว่า ปัจจัยสำคัญของการย้ายถิ่นระหว่างชนบทกับเมือง คือปัจจัยทางด้านแรงจูงใจทางเศรษฐกิจเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญของกระบวนการความทันสมัยตามนิยามความหมายของประเทศตะวันตก การเคลื่อนย้ายจากชนบทสู่เมืองมีนัยสำคัญมากที่สุดต่อการขยายตัวของเมือง (urban growth) จำนวนประชากรที่อาศัยอยู่ในชนบทจะคงมีการย้ายถิ่นเข้าเมืองอย่างต่อเนื่องและคาดการณ์ได้ เนื่องจากมีการย้ายถิ่นเป็นการแสวงหาหนทางเลื่อนฐานะความเป็นอยู่ หรือเศรษฐกิจของคนชนบท อันเป็นลักษณะการย้ายถิ่นในประเทศที่ด้อยพัฒนาหรือกำลังพัฒนา นั่นคือกระแสของการย้ายถิ่นจากชนบทสู่เมืองจะมีมาก และมีอิทธิพลต่อการเลื่อนชั้นทางสังคมเพราะมีทางเลือกในการอาชีพมากกว่า และมีโอกาสเลื่อนฐานะทางสังคมสูงขึ้นด้วยการฝึกฝนอบรมหรือด้วยการศึกษา หนทางของการไปสู่อาชีพที่สูงขึ้น เขียนเป็นแผนภาพเชื่อมส่วนต่าง ๆ ดังเช่นการเลื่อนชั้นทางสังคมโดยการย้ายถิ่นของชาวชนบทไทยสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้ ² (ไม่จำเป็นที่จะต้องเกิดขึ้นทุกชั้นตอน)

¹W.T.S. Gouls and R.M. Prothero, "Space and Time in African Population Mobility," Ibid., p. 39-50.

²Amara Pongsapich, Chonburi Project, p. 374.

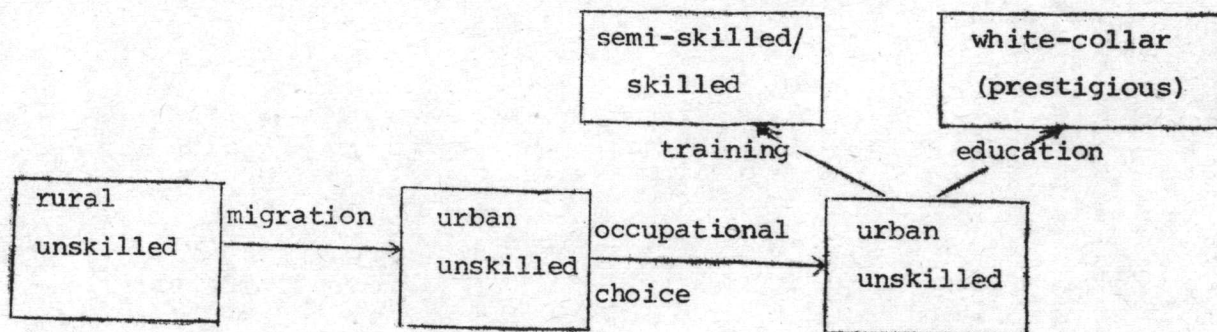

Diagram : Paths of Mobility for Rural Thai People

004141

2. ปัจจัยด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมในชั้นสังคมแรกเริ่ม

สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมในชั้นสังคมแรกเริ่มของบุคคล หมายถึง สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมของบิดามารดาของบุคคลนั้น ซึ่งมีตัวแปรสำคัญที่ส่งผลต่อการเลื่อนชั้นทางสังคมของบุคคล คือ อาชีพของบิดามารดา และระดับการศึกษาของบิดามารดา เพราะปัจจัยสองประการนี้ส่งผลอย่างสำคัญต่อระดับการศึกษาและการประกอบอาชีพของบุตร ทำให้มีผู้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมของบิดามารดา (โดยปกตินิยมศึกษาเฉพาะของบิดา) กับความมั่งหรั่ง และความสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษาของบุตร กับความมั่งหรั่งในการประกอบอาชีพของบุตรจำนวนไม่น้อย และผลที่ได้ส่วนใหญ่เป็นความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน นั่นคือบิดาที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมสูง จะมีความมั่งหรั่งสูงกว่าบิดาที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมต่ำ

นภคล คุ่มประวัติ¹ ศึกษาเรื่องความมั่งหรั่งของบิดามารดาในเขตชนบทไทยเกี่ยวกับการศึกษาของบุตร พบว่า ระดับการศึกษาของบิดามารดามีความสัมพันธ์กับความมั่งหรั่งต่อการศึกษาของบุตรอย่างมาก คือผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าประถมศึกษาปีที่ 4 หรือไม่ได้รับการศึกษาต้องการ

¹นภคล คุ่มประวัติ, "ความมั่งหรั่งของบิดามารดาในเขตชนบทไทยเกี่ยวกับการศึกษาของบุตร" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517), หน้า 50-70.

ให้บุตรเรียนหนังสือในระดับต่ำเพียงประถมศึกษา ส่วนผู้ที่มีระดับการศึกษาตั้งแต่ประถมศึกษา 4 ขึ้นไป ส่วนใหญ่มีความต้องการให้บุตรได้รับการศึกษาระดับสูงหรือมัธยมศึกษาขึ้นไปทั้งสิ้น

ผกาทิพย์ กระหม่อมทอง¹ พบว่า ระดับการศึกษาของบิดามีอิทธิพลต่อความมุ่งหวังเกี่ยวกับการศึกษาของบุตร โดยบิดาทั้งในเขตเมืองและเขตชนบทที่ยังมีการศึกษาสูงเพียงใด ก็ยังมีระดับความมุ่งหวังในเรื่องการศึกษาของบุตรสูงขึ้นด้วย ขณะที่บิดาที่ไม่มีการศึกษาเลยในเขตชนบทต้องการให้บุตรศึกษาระดับประถมศึกษาเท่านั้น และมากกว่า 1 ใน 4 ของบิดาที่ไม่มีการศึกษาในเขตเมืองต้องการให้บุตรเรียนในระดับมัธยมศึกษาขึ้นไป สำหรับอาชีพของบิดาก็พบว่ามียุทธิพลต่อความมุ่งหวังเกี่ยวกับการศึกษาของบุตรเช่นกัน โดยบิดาที่มีอาชีพที่ต้องใช้ความรู้ความสามารถเฉพาะอย่าง เช่น ข้าราชการ ทั้งในเขตเมืองและชนบทมีความมุ่งหวังให้บุตรเรียนในระดับมัธยมศึกษาขึ้นไปสูงกว่าบิดาที่มีอาชีพเกษตรกรรม บิดาที่มีอาชีพเกษตรกรรมในเขตเมืองจะมุ่งหวังให้บุตรเรียนในระดับมัธยมศึกษา แต่บิดาที่มีอาชีพเกษตรกรรมในเขตชนบทจะมุ่งหวังให้บุตรเรียนแค่ระดับประถมศึกษาเท่านั้น

เพ็ญศรี อรุณรุ่งเรือง² ศึกษาเพื่อทดสอบสมมุติฐานที่ว่า สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของพ่อแม่จะมีผลสัมพันธ์ทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของลูก สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ ระดับรายได้และระดับการศึกษา ผลการศึกษาที่ได้สนับสนุนสมมุติฐานดังกล่าวนี้และได้ข้อสรุปว่า (1) ระดับการศึกษาของพ่อแม่สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์

¹ ผกาทิพย์ กระหม่อมทอง, "การศึกษาเปรียบเทียบความมุ่งหวังของบิดาเกี่ยวกับการศึกษาของบุตรในเขตเมืองและชนบทของประเทศไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522), หน้า 109-110.

² เพ็ญศรี อรุณรุ่งเรือง, "อิทธิพลของสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของพ่อแม่ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของลูก" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พ.ศ. 2522), หน้า 86.

ทางการเรียนของลูก (2) ระดับรายได้ของพ่อแม่สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของลูก และ (3) การจัดกิจกรรมส่งเสริมการศึกษาให้ลูกของพ่อแม่สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของลูก

ข้อสรุปประการที่ 2 สอดคล้องกับความมุ่งหวังในการศึกษาของลูกในเขตชนบท ชี้บพบว่าครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูง ส่วนใหญ่มีความต้องการให้ลูกได้รับการศึกษาสูง เช่น ตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาขึ้นไป ส่วนครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำก็มีความต้องการให้ลูกได้รับการศึกษาระดับต่ำ เพียงประถมศึกษา¹

อร่าม วิทยุวิวัฒน์² ศึกษาเกี่ยวกับการตัดสินใจเลือกอาชีพของนักเรียนชั้น ม.ศ. 3 พบว่าระดับการศึกษาของบิดามีความสัมพันธ์กับความคิดในการเลือกอาชีพของนักเรียน คือผู้บิดามีการศึกษาสูงจะเลือกอาชีพที่ใช้วิชาชีพ วิชาการ มากกว่าผู้บิดามีการศึกษาต่ำ และผู้บิดามีการศึกษาต่ำจะเลือกอาชีพงานในสำนักงานมากกว่างานในโรงงานอุตสาหกรรม เป็นที่น่าสังเกตว่าส่วนใหญ่คือกว่าครึ่งของผู้บิดาประกอบอาชีพค้าขาย แต่นักเรียนเลือกอาชีพค้าขายเพียงร้อยละ 14.4 เท่านั้น ในด้านของความสัมพันธ์กับอาชีพและรายได้ของบิดา พบว่าผู้บิดามีรายได้สูงจะเลือกอาชีพที่ใช้วิชาชีพ วิชาการ ส่วนผู้บิดามีรายได้ต่ำจะเลือกอาชีพช่างอุตสาหกรรมมากที่สุด

Richard L. Simpson³ ศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความมุ่งปรารถนาในอาชีพของนักเรียนในสหรัฐอเมริกา พบว่า พ่อแม่มีอิทธิพลต่อความมุ่งปรารถนาของลูกโดยการให้ข้อ

¹ นกตล คุ่มประวีติ, "ความมุ่งหวังของบิดามารดาในเขตชนบทไทยเกี่ยวกับการศึกษาของบุตร".

² อร่าม วิทยุวิวัฒน์, "การพัฒนาอุตสาหกรรมในประเทศไทย : ศึกษาการประเมินค่าอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในกรุงเทพมหานคร" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518), หน้า 132.

³ Richard L. Simpson, "Parental Influence and Social Mobility" American Sociological Review, Vol. 27, No. 4, (August 1962), p. 517-522.

แนะนำต่าง ๆ สำหรับการเข้าสู่ในอาชีพต่าง ๆ และในชนชั้นแรงงาน กับชนชั้นกลาง อิทธิพลของพ่อแม่เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้น และครอบคลุมถึงความทะเยอทะยานต่าง ๆ ของลูกด้วย

ขวัญใจ เลอจันทร¹ ศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างอาชีพปัจจุบันของหัวหน้าครัวเรือนกับอาชีพบิดา ปรากฏว่าผู้ที่มีการศึกษาระดับสูงมีโอกาสที่จะเลื่อนชั้นทางสังคมโดยมีอาชีพสูงกว่าอาชีพของบิดาได้มากกว่าผู้ที่มีการศึกษาระดับต่ำกว่า และเมื่อพิจารณาอิทธิพลของระดับการศึกษาของบิดาต่อการศึกษานบุตร พบว่าหัวหน้าครัวเรือนที่บิดามีการศึกษาค่ำส่วนมากจะมีการศึกษาค่ำไปด้วย และหัวหน้าครัวเรือนที่บิดามีการศึกษาระดับสูงก็จะมีการศึกษาสูงเป็นอัตราส่วนมากกว่าด้วย ซึ่งเป็นเช่นนี้ทุกกลุ่มอายุ อาชีพของบิดาก็มีผลต่อการศึกษานบุตรด้วย คือบิดาที่เป็นเกษตรกรและอาชีพที่ใช้กำลังกายมีผลต่อการศึกษานบุตรไม่เด่นชัดนัก ส่วนบิดาที่มีอาชีพไม่ใช้กำลังมีผลต่อระดับการศึกษาของบุตรมากกว่า คือมีถึงร้อยละ 33.3 ของบิดาที่มีอาชีพข้าราชการ พ่อค้า ผู้ปฏิบัติงานโดยใช้วิชาชีพ ที่มีแนวโน้มส่งบุตรเข้าเรียนในชั้นสูงขึ้น

Miles E. Simpson² ศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงในอาชีพของบุคคล เพื่อต้องการรู้ถึงผลกระทบของบริบทวัฒนธรรม (cultural context) ที่ต่างกัน พบว่าในสังคมที่การเลื่อนชั้นทางสังคมไม่ใช่สิ่งที่คาดหวังได้อย่างปกติวิสัย จะมีระดับของการไร้บรรทัดฐาน (normlessness) มากกว่าในสังคมที่ไม่มีการเลื่อนชั้นทางสังคมของช่วงชั้นในปัจจุบัน (destination) หรือช่วงชั้นโดยกำเนิด (origin) ส่วนในสังคมที่มีการคาดหวังในการ

¹ ขวัญใจ เลอจันทร, "การเลื่อนฐานะทางสังคมของประชากรไทยในเขตชนบท," หน้า 72.

² Miles E. Simpson, "Social Mobility, Normlessness and Powerlessness in Two Cultural Contexts", American Sociological Review, Vol. 35, No. 6, (December 1970), p. 1002-1012.

เลื่อนชั้นทางสังคมเป็นไปโดยปกติ จะไม่มีผลกระทบแสดงให้เห็น นอกจากนี้ยังได้วิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างการได้รับร่ำรวยกับระดับของเกียรติในอาชีพ (occupational prestige level) ในลาตินอเมริกา พบว่า แตกต่างจากในสหรัฐอเมริกา คือคนที่มีความฐานะทางเศรษฐกิจสังคมระดับต่ำมีแนวโน้มที่จะได้รับร่ำรวยน้อยกว่าคนชั้นสูงและคนชั้นกลาง ซึ่งเป็นลักษณะขัดแย้งกับหลักฐานการศึกษาจำนวนมากในสหรัฐอเมริกา เพราะผลการวิจัยในสังคมอเมริกานพบว่าสอดคล้องกับแนวความคิดของ Merton (1957) และ Mizruchi (1963) ที่อธิบายว่าแม้ชนชั้นต่ำจะยึดมั่นในเป้าหมายความสัมฤทธิ์ผลก็จริงอยู่ แต่ไม่ถือว่าเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นมาก ซึ่งในลาตินอเมริกาสืบติดถือว่าเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น

จากผลการวิจัยต่าง ๆ จะเห็นได้ว่า การศึกษามีความสัมพันธ์กับอาชีพเป็นอย่างมาก ทั้งที่สัมพันธ์ในการเลื่อนชั้นทางสังคมในรุ่นอายุและระหว่างรุ่นอายุ โดยที่ในระหว่างรุ่นอายุแล้วระดับการศึกษาและอาชีพของบิดามีอิทธิพลต่อการเลื่อนชั้นทางสังคมของบุตรโดยกระทบต่อระดับการศึกษาและอาชีพของบุตรอย่างมาก เมื่อนำเอาช่วงชั้นอาชีพของบุตรไปเปรียบเทียบกับช่วงชั้นอาชีพของบิดา ก็จะได้สถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคมของบุตรว่าอยู่ในลักษณะที่สูงขึ้น หรือคงเดิม หรือต่ำลง

3. ปัจจัยด้านคุณลักษณะทางเศรษฐกิจสังคม

อาชีพ อาชีพเป็นสิ่งที่กำหนดสถานภาพทางชั้นสังคมที่สำคัญ เพราะส่วนประกอบของชีวิต ไม่ว่าจะเป็นระดับการศึกษา มาตรฐานความเป็นอยู่ ลักษณะของคนที่เกี่ยวข้องด้วย การกิจประจำวันในชีวิตครอบครัว หรือแม้แต่ค่านิยมและความเชื่อล้วนเกี่ยวข้องกับอาชีพ¹ โดยทั่วไป มักจะถือว่าอาชีพที่ไม่ต้องใช้แรงงานมีสถานภาพสูงกว่าอาชีพที่ต้อง

¹ เพ็ญศรี อรุณรุ่งเรือง, "อิทธิพลของสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม.....,"

ใช้ร่างกาย นอกจากนี้อาชีพยังมีความสัมพันธ์กับฐานะทางเศรษฐกิจด้วย จากการศึกษาการเลื่อนชั้นทางสังคมของประชากรในเขตเมืองจากข้อมูลปี พ.ศ. 2513 พบว่าผู้ที่เลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้นไปเป็นผู้ที่ประกอบอาชีพในระดับสูง และมีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว คือ เกือบครึ่งหนึ่งของผู้ที่เลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้นไปประกอบอาชีพวิชาชีพ และส่วนใหญ่ของผู้ที่คงอยู่ในชั้นสังคมเดิม และผู้ที่เลื่อนชั้นทางสังคมต่ำลงประกอบอาชีพใช้แรงงานถึงร้อยละ 94.7 และ 87.1 ตามลำดับ ในด้านฐานะพบว่า กว่าครึ่ง (ร้อยละ 58.0) ของผู้ที่เลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้นไปมีฐานะปานกลาง และร้อยละ 31.7 เป็นผู้ที่มีฐานะดี ส่วนฐานะรองลงไปของผู้ที่มีการเลื่อนชั้นทางสังคมต่ำลงเป็นผู้มีฐานะยากจน คิดเป็นร้อยละ 23.5 กล่าวสรุปได้ว่า ผู้ที่เลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้นไปอัตราส่วนของผู้ประกอบอาชีพในระดับสูงและมีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่าผู้ที่มีสถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคมด้อยกว่า ¹

เรื่องของรายได้และความมั่นคงมีผลต่อการเลื่อนชั้นทางสังคม เพราะถ้ามีรายได้จำนวนมากและเป็นเจ้าของทรัพย์สินหลาย ๆ ประการ ก็จะทำให้บุคคลอยู่ในสถานภาพชั้นทางสังคมระดับสูง เนื่องจากมีกำลังทรัพย์สามารถใช้จ่ายปรับปรุง เปลี่ยนแปลงสภาพความเป็นอยู่ระดับการศึกษาให้ดีขึ้นสูงขึ้นได้ และแม้ในกรณีที่คุณคนนั้นไม่สามารถจะจัดทำเพื่อตนเองได้ก็สามารถจัดทำเพื่อให้บุตรของตนประสบผลสำเร็จในชีวิต ²

การศึกษา แนวความคิดเกี่ยวกับการศึกษาในแง่ของทฤษฎีการจัดช่วงชั้นทางสังคม (social stratification theory) กล่าวถึงความสำคัญของการศึกษาในฐานะที่มีผลต่อการจัดอันดับชั้นสังคมแล้ว ยังตระหนักในความสำคัญในแง่ที่เป็นเครื่องกระตุ้นความทะเยอทะยานที่สำคัญ การศึกษาสูงมิใช่เป็นเพียงเครื่องช่วยให้บุคคลได้อาชีพตามที่ต้องการเท่านั้น

¹ปิยฉัตร สุวรรณรัฐ, "การเลื่อนชั้นทางสังคมระหว่างรุ่นอายุและภาวะเจริญพันธุ์", " หน้า 38, 88.

²เพ็ญศรี อรุณรุ่งเรือง, "อิทธิพลของสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม", " หน้า 7.

แต่เป็นสิ่งที่ช่วยเปลี่ยนค่านิยม ความสนใจ เป้าหมาย ฯลฯ ในวิถีชีวิตอีกด้วย

การศึกษาเกี่ยวกับการเลื่อนชั้นทางสังคมในชนบท ชวัญใจ เลอจันทร์¹ พบว่า การศึกษาเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างอาชีพปัจจุบันของหัวหน้าครัวเรือนกับอาชีพบิดา ปรากฏผลคือผู้ที่มีการศึกษาระดับสูงมีโอกาสที่จะเลื่อนชั้นทางสังคม โดย มีอาชีพสูงกว่าบิดาได้มากกว่าผู้ที่มีการศึกษาระดับต่ำกว่า แต่ไม่มีผลต่อการเลื่อนชั้นในรุ่นอายุ ของตนเอง โดยวัดจากอาชีพปัจจุบันเปรียบเทียบกับอาชีพเมื่ออายุ 25 ปี พบว่าไม่มีความแตกต่าง กัน เพราะระดับการศึกษาของตัวอย่างที่ทำการวิจัยเป็นการศึกษาในระดับต่ำมาก อิทธิพลของ การศึกษาจะปรากฏผล เมื่อเป็นการศึกษาระดับสูง

Carolyn Cummings Perrucci และ Robert Perrucci² ศึกษาถึงปัจจัย ทางด้านการศึกษาที่มีผลต่อการเลื่อนชั้นทางสังคมโดยสร้างแบบจำลองของความสัมฤทธิ์ผลในเชิง อุดมคติ (idealtypical achievement model of mobility) ขึ้น ชี้ให้เห็นถึงว่า ปัจจัยทางด้านความสามารถและการศึกษาเป็นข้อกำหนดที่รวม เป็นหนึ่งเดียวของความสำเร็จใน การอาชีพ แต่แบบจำลองดังกล่าวก็ได้ชี้ให้เห็นอิทธิพลต่อ เนื่องของพื้นฐานทางสังคม (Social origins) ของบุคคล แม้ว่าจะมีความสำคัญเท่า ๆ กับความสามารถและระดับการศึกษาที่ ตาม ในการศึกษานี้ได้เปรียบเทียบความสำเร็จในอาชีพของผู้ที่สำเร็จการศึกษาทางด้านวิศวะ- กรรมศาสตร์ใน Midwest และ Pacific ของสหรัฐอเมริกา โดยใช้พื้นฐานทางสังคม เป็นตัวแปรแทรก (intervening variable) ของความสำเร็จต่อระดับการศึกษา ใน ทางกลับกันก็ได้ใช้เป็นอิทธิพลโดยตรงของมาตรการวัดความสำเร็จด้วย

¹ชวัญใจ เลอจันทร์, "การเลื่อนฐานะทางสังคมของประชากรไทยในเขตชนบท," หน้า 71-72.

²Carolyn Cummings Perrucci and Robert Perrucci, "Social Origins, Educational Contexts, and Career Mobility", American Sociological Review, Vol. 35, No. 3, (June 1970), p. 451-462.

4. ปัจจัยด้านการเปิดรับสื่อมวลชน

สื่อมวลชนมีบทบาทอย่างสำคัญต่อการสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (achievement motivation) ที่ส่งผลต่อการเลื่อนชั้นทางสังคม แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เป็นบุคลิกลักษณะอย่างหนึ่งที่มีอยู่ในตัวบุคคล ทำให้บุคคลเกิดความปรารถนาที่จะให้ตนเองประสบความสำเร็จในเรื่องใดเรื่องหนึ่งตามมาตรฐานที่ดีเด่น หรือเป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่ตนตั้งไว้ โดยที่บุคคลนั้นได้พยายามทุกวิถีทางที่จะให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งเป็นไปตามแนวความคิดของ McClelland แต่ยังคงขาดการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของการเปิดรับสื่อมวลชนกับการสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ที่ส่งผลต่อการเลื่อนชั้นทางสังคมโดยตรง เนื่องจากเป็นการศึกษาที่มีระเบียบวิธีซับซ้อน

การศึกษาของ ปิยฉัตร สุวรรณรัฐ¹ พบว่า ผู้ที่เลื่อนชั้นทางสังคมสูงชันมีอัตราส่วนของผู้ที่สนใจในข่าวสารและความเป็นไปในสิ่งรอบตัว เพื่อปรับปรุงตนเองให้ก้าวหน้าทันกับโลกมากกว่าผู้ที่ยังคงอยู่ในชั้นสังคมเดิม และผู้ที่เลื่อนชั้นทางสังคมต่ำลง ดังปรากฏว่าร้อยละ 56.0 ของหัวหน้าครัวเรือนชายที่เลื่อนชั้นทางสังคมสูงชัน เป็นสมาชิกและอ่านหนังสือพิมพ์ทุกวัน ในขณะที่หัวหน้าครัวเรือนชายที่ยังคงอยู่ในชั้นสังคมเดิม และที่เลื่อนชั้นทางสังคมต่ำลง มีอัตราส่วนดังกล่าวร้อยละ 29.0 และ 37.8 ตามลำดับ ส่วนการอ่านนิตยสาร ร้อยละ 44.1 ของหัวหน้าครัวเรือนชายที่เลื่อนชั้นทางสังคมสูงชันอ่านนิตยสารทุกวัน ในขณะที่อัตราส่วนดังกล่าวของผู้ที่อยู่ในชั้นสังคมเดิม และผู้ที่เลื่อนชั้นทางสังคมต่ำลงคิดเป็นร้อยละ 16.7 และ 24.4 ตามลำดับ

การศึกษาของ ผกาทิพย์ กระจ่อมทอง² พบว่า การเปิดรับสื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อความมุ่งหวังของบิดาเกี่ยวกับการศึกษาของบุตร ทั้งในเขตเมืองและเขตชนบทบิดาที่เคยเปิดรับสื่อมวลชน จะมีความมุ่งหวังให้บุตรเรียนในระดับมัธยมศึกษาขึ้นไป มากกว่าบิดาที่ไม่เคยเปิดรับสื่อมวลชนเลย และพบว่า บิดาในเขตเมืองที่ไม่เคยเปิดรับสื่อมวลชนเลย ก็ยังมีความมุ่งหวังให้บุตรเรียนในระดับมัธยมศึกษาเช่นกัน แต่มีอัตราส่วนต่ำกว่า ส่วนบิดาในเขตชนบทที่ไม่เคย

¹ปิยฉัตร สุวรรณรัฐ, "การเลื่อนชั้นทางสังคมระหว่างรุ่นอายุและภาวะเจริญพันธุ์...", หน้า 44.

²ผกาทิพย์ กระจ่อมทอง, "การศึกษาเปรียบเทียบความมุ่งหวัง....," หน้า 111.

เปิดรับสื่อมวลชนเลย มุ่งหวังให้บุตรเรียนในระดับประถมศึกษาเป็นส่วนใหญ่

ในเรื่องของค่านิยมสมัยใหม่ ซึ่งสื่อมวลชนมีอิทธิพลอย่างสำคัญนั้น จากการศึกษาของ สุริยา วีรวงศ์¹ เกี่ยวกับค่านิยมสมัยใหม่โดยมีแนวความคิดกว้าง ๆ ในการศึกษาคือ บุคคลที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองและเขตชนบท ซึ่งมีสภาพแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจ รวมทั้งปัจจัยทางด้านประชากร และปัจจัยในการใช้สื่อมวลชนที่ต่างกัน น่าจะมีค่านิยมสมัยใหม่ในระดับที่ต่างกัน อันจะมีผลทำให้มีความเป็นบุคคลสมัยใหม่มากน้อยต่างกันไปด้วย ในด้านปัจจัยการใช้สื่อมวลชน (participate in mass media) ได้วิเคราะห์ถึงประเภทของสื่อมวลชนที่บุคคลนิยมใช้ ติดตามข่าวสาร กับระยะเวลาของการใช้สื่อมวลชน พบว่า บุคคลใดที่มีการติดตามสื่อมวลชนหลาย ๆ ประเภท ทั้งวิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ มักเป็นผู้ที่มีแนวโน้มว่าจะเป็นบุคคลสมัยใหม่มากกว่าบุคคลที่ติดตามสื่อมวลชนแต่เพียงประเภทเดียว ไม่ว่าบุคคลนั้นจะอยู่ในท้องที่ใดก็ตาม ทั้งนี้เพราะในแต่ละเขตเมื่อเปรียบเทียบระหว่างเขตเดียวกันแล้ว ปรากฏว่าจำนวนร้อยละของผู้ที่มีค่านิยมสมัยใหม่ในระดับสูง ส่วนใหญ่ตกอยู่ในกลุ่มผู้ที่ติดตามสื่อมวลชนหลาย ๆ ประเภททั้งสิ้น

นอกจากนี้แล้ว ผลของการวิจัยยังแสดงให้เห็นว่า บุคคลที่อยู่ในเขตเมืองมีโอกาสมากกว่าในการเลือกใช้สื่อมวลชนประเภทหนึ่งประเภทใด หรือหลาย ๆ ประเภทในการติดตามข่าวสาร ดังนั้นย่อมทำให้บุคคลที่อยู่ในเขตเมืองมีกลุ่มบุคคลที่มีค่านิยมสมัยใหม่เป็นจำนวนร้อยละที่มากกว่าในเขตชนบท ส่วนระยะเวลาในการเปิดรับสื่อมวลชน สรุปได้ว่า ผู้ที่รับฟังข่าวสารจากวิทยุเป็นประจำทุกวัน จะเป็นผู้ที่มีค่านิยมสมัยใหม่ในระดับสูง และเป็นผู้ที่มีลักษณะสมัยใหม่มากกว่าผู้ที่รับฟังวิทยุประเภทนาน ๆ ครั้ง สำหรับการอ่านหนังสือพิมพ์ ปรากฏว่า จำนวนผู้ที่อ่านหนังสือพิมพ์ทุกวันและเป็นผู้ที่มีค่านิยมสมัยใหม่ในระดับสูงนั้น มีจำนวนร้อยละที่สูงกว่าผู้ที่มี

¹ สุริยา วีรวงศ์, "ลักษณะสมัยใหม่ : การศึกษาเปรียบเทียบระหว่างชุมชนหมู่บ้านกับชุมชนเมืองภายในจังหวัดชลบุรี" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517), หน้า 205-206, 215-219.

ค่านิยมสมัยใหม่ในระดับต่ำ ทั้งนี้จะอธิบายได้ว่า โดยปกติแล้ว การอ่านหนังสือพิมพ์มีความสัมพันธ์กับระดับการศึกษาของผู้รับข่าวสาร ขณะเดียวกันผู้ที่มีการศึกษาสูง ก็มักจะมีระดับค่านิยมสมัยใหม่สูงกว่าผู้ที่มีการศึกษาระดับต่ำ ดังนั้นผู้ที่อ่านหนังสือพิมพ์เป็นประจำจึงมีอัตราส่วนร้อยละของการเป็นผู้ที่มีระดับค่านิยมสมัยใหม่สูงจำนวนมาก

ค่านิยมสมัยใหม่นอกจากจะเกิดขึ้นโดยอิทธิพลของสื่อมวลชนเป็นประการสำคัญที่สุดประการหนึ่งแล้ว โดยตัวของมันเองน่าจะจะมีอิทธิพลต่อโอกาสในการเลื่อนชั้นทางสังคมด้วย เพราะค่านิยมสมัยใหม่เกี่ยวข้องกับแนวความคิดความเชื่อในเรื่องโอกาสก้าวหน้าของชีวิต เช่น การให้ความสำคัญแก่งานอาชีพ การให้ความสำคัญแก่การศึกษาในระดับสูง เป็นต้น

และในเรื่องค่านิยมของสังคมนี้ Melvin L. Kohn¹ ได้ชี้ให้เห็นจากการศึกษาในเชิงทฤษฎีและเชิงประจักษ์ (empirical) ว่า สภาพการณ์ของอาชีพมีสหสัมพันธ์กับชั้นทางสังคม คือสัมพันธ์กับค่านิยมและแนวอบรม (orientation) ของแต่ละชั้นสังคม นับตั้งแต่การวางแผนประกอบอาชีพ ตลอดจนถึงความมุ่งปรารถนาที่จะประสบผลสำเร็จในการอาชีพของบุคคล กล่าวได้ว่า ค่านิยมของสังคมมีอิทธิพลต่อความมุ่งปรารถนาในการประกอบอาชีพกับการเลื่อนสถานภาพทางสังคมของสมาชิกในสังคมนั้น ๆ

ทฤษฎีและแนวความคิดในการวิจัย

การเลื่อนชั้นทางสังคม เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่แสดงถึงพลวัต (dynamic) สถานภาพของปัจเจกบุคคลหรือกลุ่ม ทัศนคติที่ใช้วัดการเลื่อนชั้นทางสังคม ได้แก่ อาชีพ ระดับการศึกษา รายได้ และความมั่งคั่ง แต่ที่นิยมให้ความสนใจศึกษากันมากที่สุดก็คือ อาชีพ เพราะอาชีพเป็นสิ่งที่นำไปสู่ผลที่ได้ (remuneration) ในรูปของการค่าเดินชีวิต และเป็นเครื่อง

¹Melvin L. Kohn, Class and Conformity : A Study in Values, (Homewood Illinois : The Dorsey Press, 1969), p. 176.

ซึ่งการเกี่ยวข้องกับผู้อื่นในฐานะที่เป็นดัชนีสถานภาพทางสังคม¹ อีกทั้งในแต่ละอาชีพย่อมมีเกียรติต่าง ๆ กัน ดังนั้น Abrahamson, Mizruchi และ Hornung จึงได้กล่าวว่า เกียรติในอาชีพเป็นดัชนีที่ดีที่สุดประการเดียวที่จะชี้ให้เห็นถึงตำแหน่งในลำดับช่วงชั้น (Stratification hierachy) หรืออีกนัยหนึ่งเป็นมิติที่ดีที่สุดในการประเมินลำดับตำแหน่ง (rank) ของบุคคลนั่นเอง

การเลื่อนชั้นทางสังคมมี 2 ประเภทด้วยกัน คือ

1. การเลื่อนชั้นทางสังคมในแนวนอน (horizontal mobility) เป็นการเคลื่อนที่ของตำแหน่งภายในช่วงชั้นสังคมเดิม

2. การเลื่อนชั้นทางสังคมในแนวตั้ง (vertical mobility) เป็นการเคลื่อนที่จากช่วงชั้นสังคมหนึ่งไปยังอีกช่วงชั้นหนึ่ง อาจจะเป็นการเคลื่อนที่สูงขึ้น หรือต่ำลง

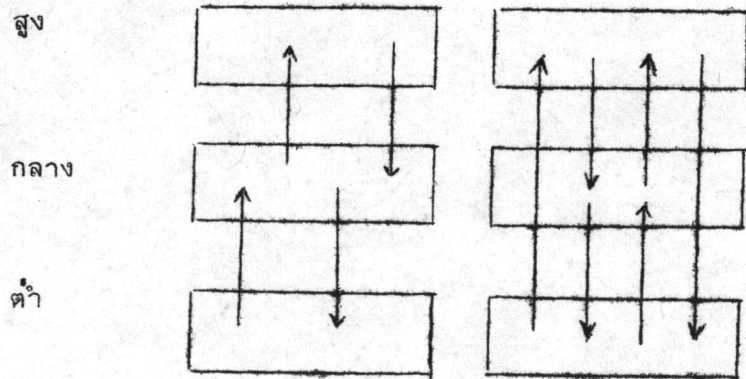
ในการศึกษาการเลื่อนชั้นทางสังคมนี้ มีมาตรการในการวัดอยู่ 2 ลักษณะด้วยกัน คือ วัดความแตกต่างระหว่างอาชีพของบุคคลกับอาชีพของบิดา หรือที่เรียกว่า การเลื่อนชั้นทางสังคมระหว่างรุ่นอายุ (intergeneration mobility) กับวัดการเปลี่ยนแปลงอาชีพของบุคคลนั่นเอง หรือที่เรียกว่าการเลื่อนชั้นทางสังคมในรุ่นอายุ (intrageneration mobility) โดยที่วิธีการวัดหรือเปรียบเทียบมีอยู่หลายแบบด้วยกัน เพื่อให้ให้เห็นถึงความแตกต่างของสถานภาพแรกเริ่ม (status of origin) ซึ่งหมายถึงสถานภาพอาชีพของบิดา กับสถานภาพที่เข้าไปสู่ (status of entry) ซึ่งหมายถึงอาชีพที่บุคคลเริ่มทำครั้งแรกเมื่อเข้าสู่วัยแรงงาน และกับสถานภาพปลายทาง (status of destination) ซึ่งหมายถึงอาชีพหลักในปัจจุบัน แต่ในการวิจัยนี้จะเป็นการศึกษาการเลื่อนชั้นทางสังคมระหว่างรุ่นอายุ และใช้วิธีการศึกษาโดยเปรียบเทียบ

¹Otis Dudley Duncan, David L. Featherman and Beverly Duncan, Socioeconomic Background and Achievement, p. 3.

²Mark Abrahamson, Ephraim H. Mizruchi and Carlton A. Hornung, Stratification and Mobility, p. 204.

เทียบสถานภาพปลายทางระหว่างรุ่นอายุ คือเปรียบเทียบแตกต่างของอาชีพสุดท้ายซึ่งเป็นอาชีพหลักของบิดา กับอาชีพหลักในปัจจุบันของบุคคล (หน่วยในการวิจัยนี้คือหัวหน้าครัวเรือน) โดยการจัดอาชีพให้เป็นกลุ่มช่วงชั้นอาชีพแล้วจึงเปรียบเทียบความแตกต่างของลำดับช่วงชั้นนั้น

โดยปกติแล้ว การเลื่อนชั้นทางสังคมในแนวตั้งที่ทำการวิจัยนี้ จะมีทิศทางการเลื่อนชั้นใน 2 ลักษณะด้วยกัน คือทิศทางขึ้น และทิศทางลง อันทำให้เกิดสถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคมเป็น 3 สถานภาพ คือ การเลื่อนชั้นสูงขึ้น การคงอยู่ในชั้นสังคมเดิม และการเลื่อนชั้นต่ำลง ส่วนระยะทางของการเลื่อนชั้นทางสังคม (range) ก็จะมีปรากฏเป็น 2 สถานการณ์ใหญ่ ๆ คือ มีการเลื่อนชั้นขึ้นหรือลงในช่วงชั้นที่ติดกัน (รูปซ้ายมือ) กับมีการเลื่อนชั้นขึ้นหรือลงในช่วงชั้นที่ห่างกันหรือข้ามชั้น (รูปขวามือ)¹ การที่จะรู้อถึงทิศทางและระยะทางของการเลื่อนชั้นทางสังคมได้ จะต้องคำนึงถึงโครงสร้างสังคมของชุมชนที่ทำการศึกษา เพราะในแต่ละสังคมมักจะมีการลำดับช่วงชั้น มีการประเมินช่วงชั้นด้วยโอกาสในการประกอบอาชีพ ซึ่งอาจจะเป็นการยอมรับในแง่ของการผูกขาดอย่างเป็นทางการ หรืออย่างน้อยที่สุดก็จะเป็นไปในแง่ของความนิยม หรือค่านิยมของสังคม²

¹ Ibid., p. 205.

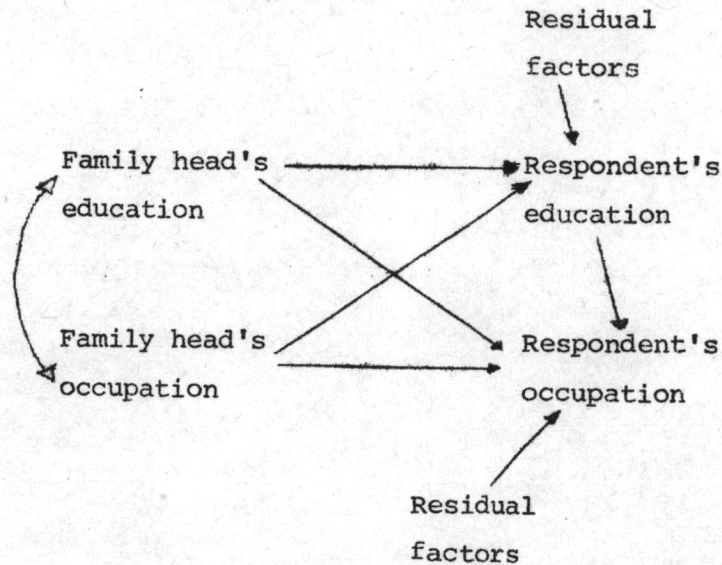
² Egon Ernest Bergel, Social Stratification, (New York : McGraw-Hill Book Company, Inc., 1962), p. 330.

จากแนวความคิดดังกล่าวมานี้ ในการวิจัยนี้จะได้ใช้เกียรติในอาชีพหรือความนิยมในอาชีพของสังคมมาเป็นแนวในการจัดลำดับช่วงชั้นอาชีพ โดยพิจารณาจากผลการวิจัยต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดชั้นทางสังคม ดังจะกล่าวโดยละเอียดในบทที่ 2 ระเบียบวิธีวิจัย ทั้งนี้จะใช้วิธีการศึกษาแบบ Objective method ซึ่งเป็นวิธีการศึกษาการจัดลำดับช่วงชั้นทางสังคมที่ผู้ศึกษาหาหลักเกณฑ์ต่าง ๆ มาเป็นเครื่องกำหนดช่วงชั้นทางสังคมของประชากรที่ทำการศึกษ เช่น มักจะใช้ดัชนีอาชีพ ระดับการศึกษา รายได้ มาเป็นเกณฑ์ในการกำหนดชั้น¹ ในการวิจัยนี้จะใช้การลำดับช่วงชั้นของสถานภาพอาชีพเป็นเครื่องกำหนด เมื่อพิจารณาถึงอิทธิพลทางด้านต่าง ๆ ที่มีต่อการเลื่อนชั้นทางสังคม จะคำนึงถึงทิศทางของการเลื่อนชั้นทางสังคมซึ่งทำให้เกิดสถานภาพการเลื่อนชั้นสูงขึ้น คงเดิม และต่ำลง แต่จะไม่นำเอาระยะทางของการเลื่อนชั้นเข้ามาวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ นอกจากจะกล่าวไว้ในเบื้องต้นเกี่ยวกับแบบแผนของการเลื่อนชั้นทางสังคมเท่านั้น

สำหรับในด้านกระบวนการของการเลื่อนชั้นทางสังคม เราได้ให้ความสนใจถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่ออาชีพของบุคคลในฐานะที่อาชีพเป็นสถานภาพที่ได้มา (achieved status) หมายความว่า จะให้ความสนใจว่ามีปัจจัยใดบ้างที่ผันแปรต่อสถานภาพนั้น เพราะนั่นก็คือการผันแปรต่อสถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม Otis Dudley Duncan, David L. Featherman และ Beverly Duncan ได้กล่าวถึงความเชื่อมโยงของภูมิหลังทางเศรษฐกิจสังคมกับความสัมฤทธิ์ผลในอาชีพ ว่ามีลักษณะเป็นการประสานกันของกลไก เช่น บทบาทของอาชีพมากจากระดับพื้นฐานการศึกษา ระดับการศึกษาของบุคคลขึ้นอยู่กับแนวอบรม (orientation) ของครอบครัวดังนี้เป็นต้น ทำให้สร้างเป็นแบบจำลองพื้นฐานความสัมพันธ์ของตัวแปร เพื่อจะได้พัฒนาเป็นแบบจำลองที่ซับซ้อนขึ้น และสามารถใช้อธิบายในแง่ที่มีอิทธิพลกระทบต่อกันและเชื่อมโยงซึ่งกัน

¹David Krech, Richard S. Crutchfield and Egerton L. Ballachey, Individual in Society, (New York : McGraw-Hill Book Company, Inc., 1962), p. 313.

และกัน แบบจำลองนี้เป็นแบบจำลองพื้นฐานความสัมพันธ์ในอาชีพ (The Basic Model of Occupational Achievement)¹

จากแบบจำลองจะเห็นได้ว่า เมื่อเรานำเอาอาชีพของบุตรมาเปรียบเทียบกับอาชีพของบิดา ก็จะได้สถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคมระหว่างรุ่นอายุของบุตร ดังนั้นจึงใช้แบบจำลองนี้อธิบายถึงการเลื่อนชั้นทางสังคมได้เช่นเดียวกัน และในแง่ที่เป็นกลไก (แทนด้วยเส้นตรงลูกศรชี้จากตัวแปรหนึ่งไปยังตัวแปรอื่น) ก็จะช่วยให้พิจารณาถึงความเกี่ยวพันของปัจจัยที่มีผลต่อการเลื่อนชั้นทางสังคม เพราะปัจจัยบางตัวมีผลกระทบโดยตรงต่อสถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม แต่ปัจจัยบางตัวมีผลกระทบโดยอ้อม ถึงแม้ว่าในการวิจัยครั้งนี้จะไม่ได้สร้างแบบจำลองเพื่อการวิเคราะห์ในเชิงสถิติ แต่ก็ได้ใช้เป็นแนวทางสำหรับการอธิบายความให้ถูกต้องสมเหตุสมผลยิ่งขึ้น

¹ Otis Dudley Duncan, David L. Featherman and Beverly Duncan, Socioeconomic Background and Achievement, p. 8-9.

นอกจากนี้แล้ว Robert A. Rothman¹ ยังได้อาศัยแบบจำลองพื้นฐานข้างต้นนี้ มาดัดแปลงเป็นแบบจำลองที่ประกอบไปด้วยตัวแปรพื้นฐานสำคัญ 4 ตัวแปรด้วยกัน เพื่อให้สามารถอธิบายถึงการเลื่อนชั้นทางสังคมได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ตัวแปรทั้งสี่ ได้แก่ ภูมิหลังของบิดา มารดา สถิติปัญญาความสามารถ ความมุ่งปรารถนา และระดับการศึกษาของบุคคลนั้นเอง โดยเน้นว่าจะต้องพิจารณาถึงสิ่งที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรทั้งสี่ เช่น ขนาดของชุมชน พฤติกรรมของบุคคล ที่มีนัยสำคัญหรือกลุ่มอ้างอิง และอิทธิพลของสื่อมวลชน เป็นต้น แนวความคิดของ Rothman เป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลื่อนชั้นทางสังคม โดยที่ค่านึงว่าปัจจัย นั้น ๆ มีอิทธิพลต่อตัวแปรพื้นฐานของการเลื่อนชั้นทางสังคมหรือไม่ และถ้ามีอิทธิพลต่อตัวแปร พื้นฐานก็น่าที่จะมีอิทธิพลต่อการเลื่อนชั้นทางสังคมด้วย ซึ่งเป็นลักษณะกลไก เช่นเดียวกับแนว ความคิดของ Duncan และเป็นการกระจาย residual factors ของแบบจำลอง พื้นฐานให้เด่นชัดขึ้นนั่นเอง

การเลื่อนชั้นทางสังคมในสังคมสมัยใหม่มีลักษณะอย่างไร เพราะเหตุใด และนอกเหนือจากอิทธิพลของปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และประชากรแล้ว สื่อมวลชนน่าจะมีอิทธิพลอย่างไร ในเรื่องนี้ Daniel Lerner² ได้อธิบายไว้ในทฤษฎีวิถีชีวิตสมัยใหม่ (Modernizing Style of Life : A Theory) ดังจะแยกกล่าวเป็นลำดับ :-

(1) ในสมัยก่อนสังคมตะวันตกมีการย้ายถิ่นเพื่อการเปลี่ยนแปลงอาชีพ ทำให้การย้ายถิ่นกลายเป็นช่องทางของการแสวงหาหนทางเพื่อชีวิตที่ดีขึ้น กล่าวโดยสรุปก็คือ การเคลื่อนที่ทางกายภาพเป็นประสบการณ์โดยตรงของการนำไปสู่การเลื่อนชั้นทางสังคม และพัฒนา

¹Robert A. Rothman, Inequality and Stratification in the United States, (Englewood Cliffs : Prentice-Hall, Inc., 1978), p. 222-228.

²Daniel Lerner, The Passing of Traditional Society : Modernizing the Middle East, p. 47-65.

ขึ้นเป็นลักษณะความเป็นสถาบัน ทำให้เกิดเป็นมาตรฐานพฤติกรรมของบุคคล และเป็นระบบ คำนิยมในการเปลี่ยนแปลงทางสังคมขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อแนวความคิดประชาธิปไตย ที่เน้นถึงการมีสิทธิได้รับการศึกษาและสร้างเสริมทักษะเพื่ออนาคตของตนเองอย่างเป็นอิสระ และเท่าเทียมกันแพร่หลายขึ้น ทำให้การยอมรับ "ความรู้สึกในการเคลื่อนย้าย" (mobile sensibility) เป็นไปอย่างกว้างขวางว่าจะนำไปสู่การเลื่อนสถานภาพทางสังคม หรือ เรียกว่าเป็น "บุคลิกภาพแห่งการเลื่อนชั้น" (mobile personality) ผู้ที่มีบุคลิกภาพ ดังกล่าว จะมีความสามารถในการเอาอย่างเทียบเคียง พร้อมทั้งจะปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม ใหม่ สถานการณ์ใหม่ และสามารถแสวงหาหนทางเลื่อนชั้นทางสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผู้ที่มีการเทียบเคียงตนเองสูง ซึ่งเป็นกลไกภายในจิตใจที่เรียกว่า empathy ในปัจจุบันมีแนวโน้มเป็นผู้ได้รับการศึกษาสูง มีการใช้สื่อมวลชนในระดับสูง และนิยมการใช้ สิทธิเลือกตั้ง จุดสนใจเกี่ยวกับบุคลิกภาพแห่งการเลื่อนชั้นนี้ คือสนใจในแง่ที่เป็นปรากฏการณ์ ทางสังคมในสังคมสมัยใหม่ ซึ่งปัจเจกชนจะแสดงออกถึงลักษณะของบุคลิกภาพดังกล่าวมากกว่า ในสังคมสมัยก่อน จนกลายเป็นพฤติกรรมของสังคม

(2) ดังได้กล่าวมาแล้วว่าในสังคมสมัยก่อนอาศัยการเคลื่อนย้ายทางภูมิศาสตร์ เป็นหนทางนำไปสู่การเลื่อนชั้นทางสังคม แต่ในสังคมสมัยใหม่มีการขยายการสื่อสารออกไป อย่างกว้างขวาง และมีระบบการสื่อสารมวลชน ซึ่งเป็นสื่อ แพร่ขยายการเคลื่อนไหวทาง ด้านจิตใจ (psychic mobility) เนื่องจากทำหน้าที่ถ่ายทอด เผยแพร่ประสบการณ์ เรื่องราวข่าวสารในสถานการณ์ สถานที่ และเวลาต่าง ๆ ไม่ว่าจะผ่านทางด้านสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ หรือภาพยนตร์ เมื่อคนจำนวนมากได้รับข่าวสารที่เป็นประสบการณ์โดยอ้อมมากมาย จึงได้รับอิทธิพลจากสื่อมวลชนซึ่งในบางครั้งมีอิทธิพลมากยิ่งขึ้นกว่าโดยตัวแทนของการคมนาคม เสียอีก การรับรู้และการตอบสนองที่ซับซ้อนขึ้นส่งผลให้บุคคลเกิดการสร้างสรรค์ความคิด (interior manipulation) อันนำไปสู่ความมุ่งหวังในการเลื่อนชั้นทางสังคม จึงกล่าว ได้ว่าสื่อมวลชนเป็นตัวทวีคูณแห่งการเลื่อนชั้น (the mobility multiplier)

(3) ในสังคมสมัยใหม่สื่อมวลชนจะเป็นสื่อแพร่กระจายความเคลื่อนไหวทางด้านจิตใจอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ฉะนั้นจึงสมควรพิจารณาถึงระบบการกระจายข่าวสารในระบบสังคมหนึ่ง ๆ เพราะจะมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องของอำนาจ ความมั่งคั่ง และสถานภาพ นั่นก็คือส่วนต่าง ๆ (sectors) ของสังคมรวมกันเข้าเป็นระบบสังคม ซึ่งมีระบบการสื่อสารเป็นส่วนหนึ่งของระบบสังคม ขณะเดียวกันก็ปฏิสัมพันธ์กับระบบสังคมโดยส่วนรวมด้วย

ในปัจจุบันนี้ สังคมที่มีระบบการสื่อสารมวลชนจะมีส่วนต่าง ๆ ของระบบสังคมในลักษณะที่แตกต่างจากสังคมที่มีการสื่อสารที่ไม่ผ่านสื่อกลางหรือสื่อมวลชน

<u>Sector</u>	<u>Media System</u>	<u>Oral System</u>
socio-economic	urban	rural
cultural	literate	illiterate
political	electoral	designative

จากแบบในเชิงอุดมคติ (ideal type) นี้ ก็จะอนุมานได้ว่าในสังคมที่มีการใช้สื่อมวลชนระดับสูง หรือมีประสิทธิภาพสูงเพียงใด ลักษณะของส่วนต่าง ๆ ในสังคมก็จะปรากฏให้เห็นเด่นชัดขึ้นเพียงนั้น เช่น มีสหสัมพันธ์ระหว่างระดับการเปิดรับสื่อมวลชนกับจำนวนครั้งของการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง

แนวความคิดในเรื่องระบบการสื่อสารมวลชนนี้ จะนำมาใช้อธิบายได้ถึงอิทธิพลของสื่อมวลชนที่มีต่อส่วนต่าง ๆ ของสังคม และในการวิจัยนี้จะได้ทดสอบแนวความคิดนี้ว่าเป็นจริงหรือไม่ในสังคมไทย (ในท้องถิ่นที่ทำการศึกษ) โดยใช้ระดับของค่านิยมสมัยใหม่เป็นตัวชี้ของความเป็นเมือง ระดับการศึกษาเป็นตัวชี้ของความรู้หนังสือ และจำนวนครั้งของการไปใช้สิทธิเลือกตั้งเป็นตัวชี้ของการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยนำไปวิเคราะห์ถึงอิทธิพลที่มีต่อสถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคมของบุคคลพร้อมกันไป

การศึกษาในวิทยาลัยพณิชยการ มีได้มีจุดมุ่งหมายที่จะพิสูจน์สมมุติฐานใด ๆ แต่เพื่อจะศึกษาถึงแบบแผนและกระบวนการของการเลื่อนชั้นทางสังคม โดยพิจารณาถึงอิทธิพลของปัจจัยทางด้านต่าง ๆ ที่มีต่อโอกาสในการเลื่อนชั้นทางสังคม

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาถึงลักษณะแบบแผนและกระบวนการของการเลื่อนชั้นทางสังคม ของประชากรในชุมชนที่มีลักษณะเปลี่ยนแปลง โดยพิจารณาจากอิทธิพลของปัจจัยด้านต่าง ๆ กับโอกาสในการเลื่อนชั้นทางสังคม ดังนี้

1. อิทธิพลของปัจจัยด้านประชากร กับโอกาสในการเลื่อนชั้นทางสังคม
2. อิทธิพลของปัจจัยด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมในชั้นสังคมแรกเริ่ม กับโอกาสในการเลื่อนชั้นทางสังคม
3. อิทธิพลของปัจจัยด้านคุณลักษณะทางเศรษฐกิจสังคม กับโอกาสในการเลื่อนชั้นทางสังคม
4. อิทธิพลของปัจจัยด้านการเปิดรับสื่อมวลชน กับโอกาสในการเลื่อนชั้นทางสังคม

ขอบเขตของการศึกษา และปัจจัยสำคัญที่จะพิจารณาประกอบ

การศึกษานี้มีประชากรตัวอย่างเป็นหัวหน้าครัวเรือนในอำเภอชัยบุรี และอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยจะศึกษาถึงลักษณะแบบแผนและกระบวนการของการเลื่อนชั้นทางสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากอิทธิพลของปัจจัยด้านต่าง ๆ :-

- ก. ปัจจัยด้านประชากร ได้แก่ เพศ อายุ ขนาดครอบครัว (จำนวนบุตร) และการย้ายถิ่น (สถานภาพการย้ายถิ่น และจำนวนครั้งการย้ายถิ่น)
- ข. ปัจจัยด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมในชั้นสังคมแรกเริ่ม ได้แก่ ระดับการศึกษาของบิดา และอาชีพของบิดา

- ค. ปัจจัยด้านคุณลักษณะทางเศรษฐกิจสังคม ได้แก่ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้
- ง. ปัจจัยด้านการเปิดรับสื่อมวลชน ได้แก่ ระดับการเปิดรับสื่อมวลชน ค่านิยมสมัยใหม่ และการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

1. จะทำให้ทราบถึงลักษณะแบบแผน และกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมในท้องถิ่นที่มีโครงสร้างเศรษฐกิจสังคมแบบ เกษตรกรรม-อุตสาหกรรม หรือเป็นสังคมเมืองชนบท ซึ่งสะท้อนออกมาในรูปของการเปลี่ยนแปลงช่วงชั้นอาชีพหรือการเลื่อนชั้นทางสังคม
2. จะทำให้ทราบว่าปัจจัยใดบ้าง ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ประชากร และการเปิดรับสื่อมวลชน ที่มีอิทธิพลต่อการเลื่อนชั้นทางสังคม และมีความสัมพันธ์ในลักษณะใด
3. จะทำให้ได้หลักฐานเชิงประจักษ์ (empirical evidence) เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการความเป็นเมืองและความเป็นอุตสาหกรรม
4. จะได้เป็นแนวทางสำหรับการศึกษาในเรื่องที่คล้ายคลึงกันนี้ต่อไป